

ANNUS APOSTOLICUS

ANNUS
APOSTOLICUS

CONTINENS CONCIONES

I. TOTO ADVENTU — II. TEMPORE QUADRAGESIMAE
III. OMNIBUS ET SINGULIS TOTIUS ANNI DIEBUS DOMINIIS
IV. DE SANCTIS

PRÆDICABILES
STILO PERSPICUO ELABORATAS

CLARAQUE METHODO CONCINNATAS

AUCTORE R. P.

Fr. ZACHARIA LASELVE

*Sacrae Theologiae Lector, necnon Provinciae Recollectorum
Sanctissimi Sacramenti seu Tolosanae alumnus.*

EDITIO REVISATA ET ANNOTATA A P. A. SARACENO PRESS. CONGREG. OR. TAURIN.

Volumen VIII.

Pars III. Concionum de Sanctis

AUGUSTE TAURINORUM
EX OFFICINA LIBRARIA ECCLESIASTICA
EQ. LAURENTII ROMANO EDITORIS

M. DCCC. LXXXII.

Juribus servatis.

Taurini — Ex Typ. V. BONA.

CONCIONES DE SANCTIS

DE VISITATIONE SANCTÆ MARÆ VIRGINIS

CONCIO UNICA.

Exurgens Maria, abiit in montana cum festinatione in civitatem Juda et intravit in domum Zachariæ et salutavit Elisabeth (Luc. 1).

Verbum incarnatum, quod ab æterno in Patris sinu quiescit, in tempore a paterno sinu quasi exiens, venit in hunc mundum: *exiit a Patre et venit in mundum* (Joan. 16, 28). Hanc Verbi incarnati ad extra exitionem, nomine visitationis a Deo hominibus factæ nuncupat Zacharias propheta; eamque ex divinæ misericordiæ visceribus ortam esse testatur: *per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitavit nos oriens ex alto* (Luc. 1, 78). Sicut autem in sinu Patris Filius, ita et in proprio cubiculo quiescebat Maria. Ibi divinorum contemplationi sedulo vacabat; ibi in extasim crebro rapiebatur; ibique mente, corde et corpore tota Deo adhaerebat. Aliquando tamen surrexit Maria a loco orationis et a quiete contemplationis. *Exurgens Maria.* Surrexit Maria et ad cognatam Elisabetham invisendam properavit; non ex curiositate, non ex animi levitate vel ex vanitate; verum ut sacro Spiritus Sancti obtemperaret impulsui, et ut unica hac Visitatione cunctis hominibus mirabilia multarum virtutum præberet exempla; eosque modum in mutuis visitationibus servandum doceret. Contem-

plentur Mariam visitantem Elisabeth et a Deipara Virgine discamus modum, quo pie et religiose mutuae visitationes fieri debeant. *Ave.*

Nihil usitatus, nihil in corrupto hoc sæculo frequentius, quam mutuae puellarum, mulierum et omnium utriusque sexus personarum visitationes, quæ quidem quandoque pie et utiliter, sæpe cum maxima temporis et conscientia jactura fiunt. Personæ enim, etiam piissimæ, frequentibus si vacent visitationibus, a solitudinis amore paulatim declinant, pietatis et devotionis fervorem nonnunquam amittunt, et, ut ait sanctus Hieronymus, *per frequentiam salutandi itur in verba, tempus teritur, lacerantur absentes, vita aliena describitur, et mordentes invicem, consumitur ab invicem* (ep. ad Marc.). Damna hæc ex crebris visitationibus oriri solita probe novit peritissimus vitæ spiritualis magister, sanctus Laurentius Justinianus, qui multorum ex frequenti visitatione ortam deplorat ruinam, dicens: *quot temporibus nostris fuerunt et sunt, qui tanquam ardentes lampades et mundi luminaria lucebant coram hominibus et qui paulatim ex frequenti sæcularium conversatione et confabulatione tepescerunt, ad pristina opera sæcularis vitæ miserabiliter redierunt!* (de disc. 12). Maria autem nequaquam frequens fuit in visitationibus; semel dumtaxat a solitudine exiens, ab oratione exurgens et divino afflata Spiritu, cognatam piam et sanctam, ex charitatis motivo visitavit: *exurgens Maria, abiit in montana cum festinatione in civitatem Juda et salutavit Elisabeth.* O quam pulchri gressus Mariæ! Quam præclara et perutilia, in hac Visitatione nobis exhibet probatissimæ visitationis exempla! Ipsa namque in hac Visitatione 1. festinat et vadit ad domum Zachariæ; 2. salutavit Elisabeth et replet illam Spiritu Sancto; 3. Deum laudat et officia charitatis impendit. En tria, quæ in hac Visitatione facit Maria, quibus edocemur qualiter in mutuis visitationibus nos habere debeamus.

I PARS.

Maria in Visitatione sua festinat et intrat in domum Zachariæ.

1. Postquam de Spiritu Sancto concepit Maria, Christo grævida ad Elisabetham, quæ post longam sterilitatem filium utero gestabat, invisendam se contulit, non lento gradu, at festinanter, *abiit in montana cum festinatione.* Festinabat Virgo, atque accelerato suo progressu nunquam, ut leves feminae assolent, modestiæ terminos transilibat. Festinabat illa, cujus filius festinanter in mundum venturus erat: *ecce festinus velociter veniet* (Isa. 5, 26). Festinabat Maria præ nimio gaudio, quo cor ejus in Deum exultabat: *festina præ gaudio* (Amb. in 1 Luc.). Festinabat ob Spiritus Sancti gratiam, qua replebatur et quæ eam lente incedere non patiebatur: *nescit tarda molimina Spiritus Sancti gratia* (Ambr. ib.). Festinabat etiam, inquit Origenes, quia Christus, quem in utero gerebat, ut Joannem sanctificare, eam ad properandum compellebat. *Jesus qui in utero ejus erat, festinabat adhuc in ventre Matris positum Joannem sanctificare* (hom. 7 in Luc.). Tandem Maria Elisabetham invisura properabat, *ne extra domum diu in publico moraretur*, ait sanctus Ambrosius, ac etiam ut mulieres publicum fugere et per alienas domos non circumcurrere doceret: *discite, inquit, et vos mulieres, non per alienas domos circumcurrere, non in plateis morari, non aliquos in publico miscere sermones. Maria enim in domo sera, festina in publico* (lib. 2 in Luc.). Qui frequentes et prolixas sectantur visitationes, homines plerumque otiosi sunt et vagi, qui nullo loco possunt consistere et secum morari. Ut enim advertit Cassianus: *acedite duo sunt genera, unum, quod ad somnum præcipitat; aliud, quod cellam deserere ac fugere cohortatur; suggerit salutationes, visitationesque* (coll. 5, cap. 11). Vagæ et pigræ hujusmodi persone, quæ pla-

teas et limina externorum terere solent, plerumque peccatis multis sordidantur, bonis vacuæ manent operibus, omnique vitæ spiritualis sensu expertes. Sic enim de frequenti conversatione et visitatione erudite scribens Seneca, dicit: *ego confiteor imbecillitatem meam, nunquam mores, quos extuli, refero; aliquid semper, quod compositum, turbatur. Inimica est multorum conversatio; nemo non aliquid nobis vitium aut commendat, aut imprimit, aut allinit* (ep. 7). Cum itaque Seneca, vir sapientissimus et moralis vitæ observantissimus se in conversatione semper in pejus declinasse fateatur, quid sentiendum de his qui tota die, imo multis diebus et quasi semper undequaque vagantur ad oculos pascendos, ad tempus fallendum, ad captandos rumores et ad sensualitatem fovendam? Hi certe nunquam mores, quos extulerunt, referunt; a conversatione hi semper revertuntur in mores gratia, minores virtute et celestium meritorum copia; hi in gravia et multa incidere solent peccata; ideo nisi charitas ad visitationes habendas urgeat, *quilibet raro sit in publico, frequens in secreto* (S. Greg. l. 4 in Reg.). Non imitemur desidiosos illos et pigros homines, qui majorem vitæ suæ partem inanibus et exitiosis visitationibus insumunt; sanctos imitemur, qui *humana consortia quantum poterant, vitabant et in Deo secreto vivere eligebant* (De imit. Chr. l. 20). Imitemur præcipue beatissimam Virginem Mariam, quæ unicam Elisabetham semel dumtaxat visitasse legitur: nec tunc diu in vicis et plateis commorata, festinanter incessit: *abiit in montana cum festinatione*. O viri! o mulieres! Quotiescumque visitationis causa a vestris egrediimini domibus, mementote, Mariam in Visitatione sua festinasse. At mementote etiam, eam non in domum aliquam scandalosam et de vitio suspectam, verum in sancti Zachariæ domum intrasse, in qua omnia sancta habebantur; abiit in montana cum festinatione et *intraivit domum Zachariæ*.

2. Ad perfectionem et sanctitatem facile assequendam, nil efficacius, quam personis solide spiritualibus, vere piis, ac perfectioris vitæ studiosis consuescere. Sicut enim qui cum impiis commorantur, ad omnis impietatis et nequitiae viam facile de-

clinant, ita qui cum sanctis ac singulari pietate preditis personis conversantur, ad sanctitatis apicem facile consequuntur. Sic enim canit Psaltes regius, *cum sancto sanctus eris et cum viro innocente innocens eris* (Ps. 17, 16). Ipsa docet experientia, quod tales fieri solemus, quales sunt cum quibus versamur. Unde, inquit sanctus Hieronymus, ad cognoscendum qualis quidam homo sit, sciendum solum, quales sint, quorum consortio se immisceat: *vis nosse hominem? Attende, quorum familiaritate assuescat. Talis quisque censetur, qualis est quocum versatur* (ad Nepot.). Vis nosse quales hujus adolescentis et puellæ illius mores? Vide, quo ire, ad quorum domos se conferre et quarum personarum familiaritate uti soleant; hi etenim vita et moribus tales censendi, quales sunt, cum quibus versari assueverunt: *talis eris, qualis conversatio, quam sequeris* (Plut. de Amicit.). Quamobrem si impiorum et perversorum conversationi te dedas, impius et perversus fies, ac *cum malo malus eris et cum perverso perverteris*. Et e contra, si cum personis vere piis et solide spiritualibus verseris, spiritualis et perfectus facile evades, *ac cum sancto sanctus eris et cum viro innocente innocens eris*. Sanctorum animalium, de quibus Ezechiel, aspectus similis erat prunis ardentibus: *aspectus eorum, quasi carbonum ignis ardentium*. Sancta autem hæc animalia, inquit S. Gregorius, significant viros sanctos et perfectos, qui vere sunt quasi carbones accensi. Sicut enim carbo accensus carbonem sibi contiguum incendit, ita et vir quicumque pius alterius sancti viri consortio ad pietatem plurimum accenditur: *qui sancto viro adheret, ex ejus visionis assiduitate, usu locutionis et exemplo operis accipit, ut accendatur in amorem veritatis. Quia ergo sancti viri juxta se positos quasi tangendo ad amorem patriæ celestis accendunt, carbones sunt* (hom. 5 in l. Ez.). Ecce verba summi ac sanctissimi Ecclesiæ pontificis; et ecce etiam cur Maria vadat ad domum Zachariæ. Non vadit ad domum alicujus impii; pergit ad domum viri sanctitate pereximia conspicui; ad hanc domum vadit Virgo, et quæ sanctissima erat, ibi sanctorum fit; ibique ad Dei

amorem magis inflammatur. O fratres, attendite, qui sint, quos invisitis; itisne ad domum Zachariæ? Itisne ad domum spiritalis et pie cujusdam personæ, quæ charitatis igne ardeat et quæ corda vestra sancto amore inflammet? Hujusmodi forte invisitis personas, quæ venero succenduntur igne et quæ impuri ignis flammam in vobis accendent? O quam infelices, qui talium se personarum consortio immiscent. Ab iis, quæso, cave; ab iis declinate; ac semper pro certo habete, vos tales futuros, quales sunt hi, quibus convivitis; si cum malis versemini, mali fletis; si autem cum bonis et piis, boni et pii efficiemini. Igitur imitamini Mariam, raro ad extra eatis. Et si quandoque aliquem, vel aliquos visitare charitatis aut urbanitatis leges postulent, festinate; et Zachariam, seu personas pietate fulgentes invisite. Ecce primum documentum, quod ex Mariæ visitatione quisque elicere debet. Ad hæc Maria in Visitatione sua *salutavit Elisabeth et replevit eam Spiritu Sancto*; ex quo alterum documentum elicemus in secunda hujus concionis parte.

II PARS.

*Maria in Visitatione sua salutavit Elisabeth
et replevit eam Spiritu Sancto.*

1. Innumeri, qui superbiæ spiritu inflati cæteros superbiendo despiciunt, suam nonnunquam in hoc specialiter manifestant arrogantiam, quod non alios primi salutare, verum ab iis prius salutari expetant; similes sunt Phariseis, qui *amant salutationes in foro* (Luc. 20); similes etiam superbo Aman, qui a Mardocheo salutari ambiebat et qui *cum experimento probasset, quod Mardocheus non flecteret sibi genu, nec se adoraret, iratus est valde et pro nihilo duxit in unum Mardocheum mittere manus suas* (Esther. 3). Hi ab aliis prius visitari et salutari desiderant, ac sæpe irascuntur, lites movent, rixas excitant, iisque manus violentas inferunt, qui

ipsos prius salutare recusant: Maria vero, in cuius corde maxima humilitatis, non superbiæ regnat spiritus, ab Elisabetha prius visitari et salutari non ambit. Elisabetham quidem et omnes puras creaturas dignitate et meritis longe antecellit Maria; tanta præstat humilitate, ut Elisabetham ipsa prior invisat, priorque eam salutet: *venit Maria ad Elisabeth; nec solum venit, sed prior salutavit* (Ambr. in c. 1 Luc.). Visitationis causa venienti Mariæ occurrit Elisabeth, ac admirans clamavit: *unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?* (Luc. 1, 43). Quasi dicat: cum Maria sit Mater Salvatoris et ego solum præcursoris; cum Maria sit Mater ducis et ego militis; cum sit illa Mater Domini et ego servi, cum sit Mater solis justitiæ et ego lucernæ; cum sit Mater sponsi celestis et ego paranympi; cum tandem ipsa supra omnem modum me dignitate antecellat, haud possum non mirari, quod tam sublimis Domina ad domum meam divertat, ad me venire dignetur, meque prior salutet. *Unde hoc mihi?* Vis scire, o Elisabeth, unde hoc veniat? Certe a charitate et humilitate Mariæ. A charitate quidem, qua ita ardet cor ejus, ut eam ad te invisendam compellat. *Quid eam ad officium charitatis festinare cogebat, nisi charitas, que in ejus corde fervebat?* (S. Bon. in spec. Virg. 4). Ab humilitate quoque Mariæ hoc provenit; unde Eusebius Emisenus Elisabetham sic Mariæ loquentem inducit: *ego potius ire debui ad te, sed tua, tuique filii humilitas coëgit te venire ad me* (ho. de Visit.). O pereximiam Mariæ humilitatem, quæ tantopere præstitit, ut ipsa prior Elisabetham inviseret, eamque reverenter prior salutaverit. Quanto quisque in sæculo major, tanto et arrogantior esse solet: Maria vero, quæ non sæculi, sed cœli legibus regebatur, quanto omnibus creaturis major, tanto iis omnibus humilior fuit. *Cum Maria quanto major erat, humiliaret non modo se in omnibus: merito facta est novissima prima, quæ cum prima esset omnium, sese novissimam faciebat* (S. Bernar. sup. Signum magn., 11). Pereximiam ejus humilitas in Annunciatione quidem maxime elucet: tunc enim Mater Dei fit et ancillam se nuncupat: tunc coli et terræ fit Domina et hu-

milis ancillæ nomen ambit, *ecce Ancilla Domini*. O magnam Mariæ humilitatem, quam admiratur S. Ambrosius, dicens: *vide humilitatem; ancillam se dicit Domini, quæ Mater ejus eligitur* (12 in Luc.). Major tamen in Visitatione, quam in Annunciatione, extitisse videtur Mariæ humilitas, quia in Visitatione *hæc Virgo Verbo facta et Deo plena*, ut loquitur S. Ambrosius, festinat ad Elisabetham, eamque prior reverenter salutat. Qua humilitate nil sublimius, nilque eminentius videtur. *Quid hæc humilitate sublimius?* (S. Bern. ser. in Natio. Virg.): Miramini hanc Mariæ humilitatem, et eam aliquo modo imitamini. Si Maria, licet supra modum major, ad minorem ire ac prior illam salutare non dedignatur, non vos pigeat visitare, salutare ac honore prævenire pauperes infirmos, et alios licet vobis longe inferiores. Si Elisabetham prior salutavit Maria, licet hæc superior, nobilior et longe dignior esset: salutate similiter non solum superiores et æquales, verum etiam inferiores; honore omnes prevenite; hoc tenete, hoc in visitationibus vestris religiose servate instar Mariæ, quæ sibi inferiorem Elisabetham prior salutavit. *Ac etiam eam Spiritu Sancto replevit.*

2. Cum adolescentes plerique Joannæ, Margaritæ, Catharinæ, vel alterius cujusque mulieris domum ingrediuntur, replent illam non spiritu Dei, sed spiritu demonis et carnis: replent eam non Spiritu Sancto, at spiritu maligno. Maria vero intrat in domum Zachariæ, et eundem Zachariam, Joannem, Elisabetham, ac totam domum Spiritu Sancto replet. *Zachariam* quidem, qui Messias adventum tunc ex revelatione cognovit, qui tunc amoris divini igne speciali modo succensus fuit, magnaque divinæ gratiæ incrementa percepit: *Joannem* etiam, qui adventum Maria Christo gravida, in Matris utero sanctificatus est: *Elisabetham* tandem, quæ ut audivit Mariæ salutationem, Spiritu Sancto repleta est: *ut audivit salutationem Mariæ, repleta est Spiritu Sancto Elisabeth* (Luc. 1). Certum est, Mariam verbis urbanissimis et sanctissimis Elisabetham salutasse. Quæ autem hæc verba fuerint, non enarrant Evangeliste; quæcumque autem illa fuerint, tanta sane eorum

virtus, tantaque illorum efficacia extitit, ut Elisabetham Spiritu Sancto, donisque spiritualibus repleverint: *coæ Mariæ efficax fuit et Spiritu Sancto replevit Elisabeth; ac veluti flumen charismatum cognate succ emisit* (S. Greg. Thaum. serm. 2 de Annunc.). Cum Elisabetham salutavit Maria, tantam verbis ejus vis, tantaque virtus extitit, inquit Doctor Seraphicus, ut ipsa loquente, Elisabethæ collata sit Spiritus Sancti plenitudo: *vide, quanta virtus sit verbis Domine, quia ad eorum pronunciationem confertur Spiritus Sanctus* (tract. de vita Christi). Arca testamenti mansit in domo Obededom tribus mensibus et benedixit Dominus domus ejus et omnibus quæ habebat (I Paralip. 13). Hæc arca, ut ait Laurentius Justinianus, est vera et expressa Mariæ figura: *Maria, inquit, testamenti Arca verissima, divinis manibus fabricata, auro vestita mundissimo, virtutum gemmis ornata, atque ex impuribilibus lignis spiritualiter facta, suavissimum in se manna continuit* (ser. de Natio. Virg.). Sicut autem stante Arca in domo Obededom, Deus benedixit domui ejus et omnibus quæ habebat, ita intrante Maria in domum Zachariæ, Deus benedixit domui ejus; ac Zachariam, Joannem et Elisabetham Spiritu Sancto, donisque spiritualibus replevit: *cum venit Maria ad Elisabeth et salutavit eam, exultavit infans in gaudio et Spiritu Sancto plena Elisabeth prophetavit* (Orig. ho. 9 in Luc.). Ea omnibus seculis admirandam Mariæ Visitationem! E contra, o quam contagiosæ et exitiosæ multorum visitationes, qui peccatorum virus ubique spirant et effundunt! Maria in Visitatione sua Elisabetham et totam domum in quam intrat, Spiritu Sancto, donisque cælestibus replet; multi vero domos quæ visitant, obscenis sermonibus, detractionibus, zizanias, dissensionibus, impudicitias, omni peccatorum genere replent. O execrandas istorum visitationes! quæ nil aliud sunt, quam *humanæ conversationis inquinamentum* (Tert. de orat. 11). Abstinetes, queso, ab his visitationibus, et Mariam imitamini, quæ in sua Visitatione Elisabetham salutat et Spiritu Sancto replet; ecce secundum documentum ex Mariæ Visitatione eliciendum. Dein Maria in sua Visitatione *Deum laudat et officia charitatis impendit*, ex quo tertium documentum eliciemus.

III PARS.

*Maria in sua Visitatione Deum laudat et officia
charitatis impendit.*

I. Est quod sanguineis lugeamus lacrymis, si serio perpendamus crebra et gravia peccata, quæ in visitationibus perpetrari solent. Heu! quot ebrietates, quot fornicationes, quot incestus, quotque alia crimina, quæ nec nominari licet, in mutis et frequentibus visitationibus committuntur! Plerique in suis visitationibus nil boni agunt, nil boni dicunt, et ut loquitur propheta, *nemo quod bonum est loquitur* (Jerem. 8, 6); quin contra quamplurimi christiani Ethnicorum more in visitationibus suis mala multa faciunt et iniquissima verba proferunt; *ibi enim ex ore christianorum, ubi corpus Christi ingreditur, luxuriosum, imo et blasphemum canticum, quasi venenum diaboli profertur* (Aug. ser. 215 de temp.); ibique verba foeda, impia, blasphema et in omni genere mala audacter et imprudenter palam dicuntur. Satis constat, quod malæ et iniquæ esse soleant christianorum multorum visitationes; ac neminem latet, quod in iis non Deum laudare, at in multis eum offendere discant. Maria vero Elisabetham visitans tota in Dei laudibus occupatur, eumque non ore solum et labiis, verum et tota mente, totaque anima laudat, dicens: *magnificat anima mea Dominum* (Luc. 1). Deum laudent alii tubis, citharis, aliisque musicis instrumentis; bona quidem illa laus; cum autem præcipua Dei laus ex corde et anima procedere debeat, Maria Deum corde, mente et anima laudat. Hoc illius est psalterium; hoc musicum organum, quo in Dei laudes prorumpit: *magnificat anima mea Dominum*. Vix dum Zachariæ domum ingressa est Maria, laudavit eam Elisabeth, dicens ei: *benedicta tu inter mulieres et benedictus fructus ventris tui; et unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?* Laudatur Maria, et hujusmodi laudibus non inflatur; imo quo magis

laudatur, eo et ipsa Deum magis laudat et magnificat. Non imitatur Maria superbas illas mulieres, quæ de generis nobilitate, de corporis pulchritudine, de bonis fortunæ, de animi dotibus, ac aliis gloriæ titulis, quibus supra alios eminent, indecenter se jactant; non est similis vanis illis mulierculis, quæ ab aliis laudari appetunt et quæ chimericas sibi perfectiones arrogant, ut aliorum laudes emendicent. Toto caelo iis dissimilis Dei Genitrix laudibus ad gloriam suam prolatis vix attendit, ac dum laudatur, tota Dei laudibus decantandis incumbit, Deumque toto corde glorificat, dicens: *magnificat anima mea Dominum*. Audi, o Maria, quæ ad tui laudem verba profert Elisabeth, attende, quibus te prosequatur præconiis; adverte, quod ad tui gloriam asserat; te esse inter omnes mulieres benedictam; *benedicta tu inter mulieres*: quid ad hæc respondes, o Virgo sacra? Respondeo, inquit, me ob tam singulare privilegium Deum laudare et benedicere: *magnificat anima mea Dominum*. Præterea, o Maria, ad tui laudem dicit etiam Elisabeth, benedictum esse ventris tui fructum; *et benedictus fructus ventris tui*: quid ad hoc respondes? Respondeo rursus, quod propter hoc Deum benedicam et tota anima mea glorificem; *magnificat anima mea Dominum*. Ulterius adverte, o Maria, quod Elisabeth te Dei Matrem vocet. *Unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?* Quid ad hoc dicis, o Virgo præclara? Dico, quod ob tantum mihi collatum beneficium, nequaquam meipsam, Deum tantummodo laudem et magnificem. Uno verbo quo magis ab Elisabetha laudatur Maria, eo et ipsa Deum magis laudat, semperque respondet: *magnificat anima mea Dominum*. Quasi dicat, ut exponit Liranus, «o Elisabeth, tu me magnificas, sed ego totum Deo attribuens, ipsum magnifico in hoc carmine: *magnificat anima mea Dominum*». Discite, o christiani, Deum ubique; atque præcipue in visitationibus vestris laudare; nulla ibi oscæna, impia, blasphema et quocunque modo mala proferatis verba; non ibi propriis incumbatis laudibus; corde et anima Deum laudate et benedicite. Si yana et mala loquantur alii, laus Dei ab ore vestro non recedat. *Laus Dei a corde et ore christiani recedere non*

debet (S. Aug. in Psal. 54). Si verbis, vel operibus injuriam Deo alii inferant, vos illum laudare et benedicere non desinatis: *benedicite Dominum in operibus suis, date nomini ejus magnificentiam et confitemini illi* (Eccli. 39). Si alii Deum blasphemant, vos illum magnificate, ac quisque vestrum saltem corde et operibus suis dicat: *magnificat anima mea Dominum*. Mementote, quod homo christianus in quolibet cœtu, quasi in medio chori esse debeat, in quo Deum laudet, aliosque ad eum laudandum et benedicendum alliciat. Quilibet christianus imitari oportet Mariam, quæ Elisabetham visitans Deum laudat: *ac etiam cognate suæ multa charitatis officia impendit*.

2. Charitas est ignis quidam spiritualis, qui non quiescit, imo semper movetur, et ut loquitur D. Dionysius, *charitas est ignis mobilis, incessabilis et superfervidus*. Hic ignis, inquit sapiens ille vir, qui *Idiota* (1) nominatur, habet requiem sine requie, ejusque requies non requies, at quædam potius inquietudo videtur. *Requies amoris inquietudo est*. Maria autem, sacro hoc igne succensa ac superfervida, a requie solitudinis egressa est, ut cognatam gravidam et vetulam inviseret, utque ei multa charitatis officia impenderet. *Intravit Maria domum Zachariæ, ut mulieri proœctæ ætatis Virgo juvenacula ministerium sedula impenderet* (V. Beda serm. de Visit.). Adiit Maria domum Zachariæ, non ut probaret, an vera essent, quæ de Elisabetha ab angelo audierat, verum ut ei prægnanti charitatis officia offerret, atque ei ex charitate ministraret. *Non abiit, inquit Ambrosius, quasi incredula de oraculo, sed quasi læta pro voto, festina pro gaudio, religiosa pro officio*. Elisabetham dignitate longe anteibat Maria; charitatis tamen igne succensa, superior ad inferiorem, Maria ad Elisabetham se

(1) Hoc nomine præ humilitate latere voluit piissimus quidam Raymundus Jordanus abbas Cellarum (Celles) in Diocesi Bituricensi (Bourges), Canonius regularis S. Augustini, qui etiam Beati titulo decoratur; floruitque sæculo decimoquarto, anno 1381. Scripsit *Contemplationes de Amore dicino; de Virgine Maria; de vera patientia; de continuo conflictu carnis et anime; de innocentia perditâ; de morte, aliisque parvi momenti*.

confert, ut ei humiliter inserviat et ut ei charitatis officia impendat. *Superior venit ad inferiorem, ut inferior adjuvetur* (Ambros.). O ardentem et superfervidam Mariæ charitatem! Norunt omnes, Christum præ nimia qua erga homines ardebat charitate, ad eos venisse, ut eis ministraret, ac ut eos innumeris charitatis officiis prosequeretur. *Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare* (Mat. 20, 18). In hunc mundum venit Christus, ut hominibus ministraret; eisque revera ministravit, cum prædicavit, cæcos illuminavit, mortuos suscitavit, aliaque multa eis charitatis officia præstitit. Maria autem charitatis Christi imitatrix ad Zachariæ domum vadit, *non ministrari, sed ministrare*, non ad percipienda, sed ad præstanda cognatæ obsequia; apud eam enim *mansit quasi mensibus tribus* (Luc. 1), ibique sedulo Elisabethæ ministravit. O magnam Mariæ charitatem! quam admiratur sanctus Bernardus dicens: *venisse Mariam mirabatur Elisabeth, ajens, unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me? Sed magis miretur, quod ipsa non ministrari venerit, sed ministrare* (ser. de Natio. Virg.). Miretur, quæso, quisque hanc Mariæ charitatem, ac pro viribus eam imitari conetur. Scis, o frater, cognatum tuum, vicinum tuum, ac fratrem tuum christianum egere, ægrotare, tuoque indigere obsequio; vade ad eum, ut ei facultatibus vel officiis tuis ex charitatis motivo inservias. Ne dicas, eum tibi esse inferiorem, quia quo major es, eo humilior ac pro Dei amore erga fratres obsequentior fieri debes. Audi Christum dicentem: *qui major est in vobis, fiat sicut minor, et qui præcessor, sicut ministrator* (Luc. 22, 26). Cave ne superbie vento inferis, cave ne fratribus charitatis tuæ viscera claudas; fraternæ charitatis igne succensus, visita pauperes, infirmos, afflictos et alios, licet tibi inferiores; eisque pietatis et charitatis officia præsta, dicens cum Christo et Maria: *non veni ministrari, sed ministrare*. Ecce qualis fuerit Mariæ Visitatio; et quæ documenta ex ea quisque elicere debeat. Festinavit illa in sua Visitatione; properate et vos in visitationibus vestris, nec vagantes per vicos et plateas diu immoremur. Maria in Visitatione sua adiit domum Zachariæ,

virī utiq̄ue sanctissimī; adite et vos non impiorū domos, in quibus fama et salus periclitetur; pergite ad domos eorū, apud quos virtus vestra magis perficiatur et charitas vestra magis accendatur. Maria in Visitatione sua salutavit Elisabeth sibi inferiorem, ac replevit eam Spiritu Sancto; salutate pariter non solum superiores, verum et inferiores, eosque pietatis et devotionis spiritu replete. Maria tandem in visitatione sua et Deum laudavit, et hominibus officia charitatis impendit; Deum similiter in visitationibus vestris laudate et benedicite, ac pauperibus, infirmis et aliis quibusque charitatis officia sedulo prae-
state. Si autem tales sint visitationes vestrae, per gratiam suam visitabit vos oriens ex alto, suisque vos complebit benedictionibus in hoc mundo et honorificentiore throno sublimabit vos in caelo. *Amen.*

DE SANCTO MARTIALE

CONCIO UNICA.

Est puer unus hic, qui habet quinque panes (Joan. 6).

Sanctus Martialis, cujus nunc elogium instituimus, erat puer ille habens quinque panes, quos Christus ita multiplicavit, ut ad quinque hominum millia saturanda suffecerint. Martialis quidem tunc puer erat non minus aetate, quam sancta simplicitate, cordis sinceritate et vitae innocentia. Qui autem tunc puer erat, evasit deinde homo virtute insignis, potestate sublimis, miraculis clarus, daemonibus terribilis, hominibus amabilis, angelis spectabilis, qui apostolicis concionibus, portentosis suis actionibus, necnon mirandis celestis suae conversationis exemplis, innumeros populos ab iniquitatis via avertit, a demonis servitute liberavit, ad suave Christi jugum portandum adduxit, ac nomine et re Christianos effecit. Unde si de Martiale dicamus, quod puer fuerit: *est puer unus hic*; dicendum itidem,

quod puer hic coram Deo et hominibus magnus sit effectus, ac ita magnus, ut magnitudinis et perfectionum ejus nullus finis, nullusque terminus haberi videatur. De sancti Martialis natione, patentibus virtutibus, meritis, dignitate et magnitudine disserunt summi Pontifices, sancti Ecclesiae Patres, sacri canones, concionatores eximii et majoris notae historici, quorum dictis eruditus et autoritate innixus, quam magnus extiterit sanctus ille vir, pro viribus propalare contendam. *Ave.*

Si sancti Martialis magnitudinem a patria et parentibus auspiciari vellem, eum natione Hebraeorum, sancti Stephani protomartyris consanguineum et nobilissimi viri Marcelli filium dicerem. Ego autem ad altiora et sublimiora orationem meam converto: utque quam magnus in hoc mundo fuerit Martialis aliquo modo explicem, enim respectu Christi, sancti Petri et Lemovicensis provinciae inspicio; *Christi*, quem humiliter et constanter ubique secutus est; *Petri*, quem post Christi Ascensionem Antiochiae et Romae comitatus est; *Lemovicensis provinciae*, in qua portentosa multa operatus, ac tandem in Domino mortuus est. Christum secutus est Martialis, ejusque extitit discipulus et amicus; Petrum comitatus est Martialis, ejusdem fuit socius et coadjutor; in Lemovicensi provincia diu moratus est Martialis, ibique pontificis et apostoli munia gloriose adimplevit. En compendiose collectam sancti Martialis vitam; en unde gloriam et magnitudinem ejus sumere proposui. Igitur ut de eo dicenda ordinato disponam, atque clarius manifestem, quam magnus extiterit sanctus Martialis; dico quod fuerit 1. Christi discipulus et amicus; 2. sancti Petri socius et coadjutor; 3. Lemovicensium Antistes et apostolus.

I PARS.

Sanctus Martialis fuit Christi discipulus et amicus.

1. Christus, qui diu in hoc mundo latuerat, paucis ante passionem annis publice concionari et divinae doctrinae suae radios

spargere cœpit; suisque sacris concionibus plurimos ad se atraxit discipulos, ex quibus duodecim selegit, quos apostolos vocavit, quos individuos ubique comites, quosque mirabilium operum suorum testes et orbis totius Doctores esse voluit. *Ex discipulis duodecim præcipuos lateri suo Christus adlegerat, destinatos nationibus magistros (Tert. de Præsc., 10).* Placuit Christo duodenarius ille apostolorum numerus, qui ei adeo saceratus fuit, ut deficiente Juda, Mathiam ad ejus locum occupandum et ad diminutum duodenarium numerum complendum vocaverit. Quamvis autem duodecim illos apostolos eximie selegerit, ut essent sal terræ, orbis totius Doctores et Ecclesiæ suæ fundamenta alios tamen ad ipsum venientes discipulos non abjecit. Quin contra ex iis alios septuaginta duos elegit, inter quos sanctus Martialis annumeratur. Cum enim ultra mare Tiberiadis concionaretur Christus, ad eum magna cucurrit turba Judæorum, audire desiderantium quæ ad salutem spectant. E quorum numero recensebatur Marcellus quidam cum uxore sua Elisabetha et filio unico Martiale; qui audientes Salvatorem dicentem: *nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei*, per salutem sacri baptismatis undam renasci voluerunt; et jubente Christo, a sancto Petro baptizati sunt. Reverentibus autem ad propria piis beati Martialis parentibus, Christo vocanti totus adhesit eorum filius: ac relictis omnibus, factus est discipulus Divini illius Magistri, qui terrenas opes relinquere, honores mundi contemnere, sæculi voluptates fugere, temporalia cuncta fastidire et ad æterna toto cordis affectu anhilare indesinenter prædicabat. Martialis haud est imitatus illum qui cum Christum vocantem audisset et dicentem: *sequere me*; respondit: *Domine permitte mihi primum ire et sepelire patrem* (Luc. 9). Neque etiam est imitatus, qui Christo vocanti respondit: *sequar te, Domine, sed permitte mihi primum renunciare his, quæ domi sunt* (Ibid.). His sane generosior et longe perfectior Martialis, vix Christum vocantem audivit, de redivo ad propria non cogitavit, de terrenis quibus affluabant parentes, non curavit; confestim, relictis parentibus et ablegatis terrenis

omnibus, Christo totis affectibus adhesit, cum in magistrum et vitæ ducem assumpsit, ac effectus unus ex septuaginta duobus illis discipulis, est associatus duodecim apostolos, qui orbis totius lumina, Evangelii prædicatores, æternitatis satores, potestiatum infernalium debellatores et mundi triumphatores extiterunt. O quam gloriosum Martiali, quod assumptus sit in discipulum Magistri illius, in quo repositi sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ Dei! o quam magnus Martialis, eo quod annumeratus sit cum septuaginta duobus illis discipulis, quos in Evangelii sui ministros et in totius orbis Doctores Christus specialiter elegit! Magnus sane Martialis, tamquam Christi discipulus; et præclarior quoque, *quia Christi Domini fuit specialis amicus.*

2. Omnes quidem homines dilexit Christus; longe autem majori amore prosecutus est illos, quos in discipulos assumpsit: et inter discipulos unus fuisse videtur Christi Benjaminus et specialis amicus, Martialis scilicet, quem præ aliis amavit Christus, totque specialia amicitiae signa illi exhibuit, ut de Martiali, sicut de sancto Joanne Evangelista, dici possit, quod fuerit *discipulus, quem diligebat Jesus*. Nemo autem hæc sine gravi fundamento dicta arbitretur; Martialis enim Christo fuit charissimus, eique Christus multa et eximia amicitiae signa præbuit, tum quia amplam ei dedit potestatem infirmos sanandi, mortuos suscitandi, dæmones expellendi et alia miracula faciendi; tum etiam quia illum insigniorum operum et mysteriorum suorum spectatorem et testem esse voluit. Nonne testis fuit Martialis pereximii illius miraculi, quod operatus est Christus, cum quadrifidum et fetentem Lazarum in Bethania suscitavit et e sepulchro eduxit? Nonne Martialis novissimæ illi Cœnæ adfuit, in qua sub panis et vini speciebus Christus modo ineffabili apostolis se comedendum tradidit? Nonne vidit et admiratus est Martialis altissimam et stupendam hanc humilitatem Christi pedes apostolorum lavantis? Cum vero Christus post resurrectionem suam discipulis apparens, ait: *pacæ vobis*; nonne ibi fuit Martialis? Ibi pariter fuit, ubi Christus cum discipulis partem piscis assi, et favum mellis comedit. Præsens denique adstitit Martialis, cum Christus clau-

sis januis ad discipulos intravit, cum vulnerum suorum cicatrices eis ostendit, et cum, elevatis manibus, coram apostolis ad caelos ascendit. Eoce quomodo Martialem diligebat Christus; et ecce etiam, quam magnus et excelsus in hoc mundo fuerit sanctus Martialis. Magnus fuit, quia in Christi discipulum delectus; major adhuc, quia eum Christus speciali amore prosecutus est. Heu! si magnum quidpiam et expetendum putent homines, a rege diligi, quam magnum et excelsum censendum quod Martialis diligatur a Christo, cum quo si omnes reges conferantur, pulvis sunt et umbra. Heu! si de nomine et qualitate servi Christi Paulus gloriabatur: *Paulus servus Jesu Christi*; quantus honor, quanta gloria sancto Martiali, quod non solum Christi servus, verum et amicus, necnon ab eo eximie dilectus fuerit? Magnus quid est peccatoribus, quod ita diligantur a Christo, ut iis conversionis gratiam conferat: majus et gloriosius est justis, quod ita a Christo amentur, ut gratia sanctificante animas eorum exornet: majus adhuc omnibus Christi discipulis, quod non solum gratia sanctificante, verum et pluribus aliis donis caelestibus eos ditaverit. Quid tamen maximum et gloriosissimum fuit beato Martiali, quod Christus eum ita dilexerit, ut non solum gratia sanctificante et donis caelestibus eum cumulaverit, verum et illum praecipuorum miraculorum et mysteriorum suorum spectatorem et testem adesse voluerit. Hoc sane maximum; hoc gloriosissimum sancto Martiali. Dum autem sanctus Martialis hic in terris gloriosus apparet tamquam Christi Salvatoris discipulus et amicus, magnus etiam dicendus, *eo quod sancti Petri apostoli socius et adjutor fuerit.*

II PARS.

Sanctus Martialis fuit sancti Petri socius et adjutor.

1. Antequam ex hoc mundo exiret Christus, vix ab eo discedebat Martialis; post Christi Ascensionem beato Petro apo-

stolorum principi, adhaesit sanctus ille discipulus; ac cum eo Jerosolymis quinquennio, Antiochiæ septennio et Romæ uno circiter anno remansit. Unde, qui antea Christi in terris viventis, fuerat discipulus, postmodum divi Petri socius et individuus comes extitit. Norunt omnes, quod magnus et ad magna vocatus fuerit sanctus Petrus: *magnus quidem erat*, cum apostolorum primus, Christi in terris Vicarius, cœli clavicularius, Ecclesiæ totius caput, totiusque orbis in re spirituali rex et supremus moderator: *ad magna etiam vocatus erat*, cum a Christo delegatus fuerit et institutus, ut adversus idolorum cultores decertaret, diaboli regnum destrueret, totumque mundum prædicationibus Evangelicis, laboribus multis, miraculis et portentosis suis operibus ad Christi fidem converteret. Martialis autem, tanti et tam admirabilis viri socius, mirandorumque ejus operum spectator et testis fuit. Cum enim post Christi Ascensionem, congregatis simul apostolis, Petrus, ut supremus Ecclesiæ Pastor, palam loqueretur, iisque in locum Judæ, qui ab apostolatu desciverat, alium eligere proposuit, præsens aderat Martialis. Cum post acceptum Spiritum Sanctum, Judæis Christum crucifixum prædicavit Petrus et plurima hominum millia ad Christi fidem convertit, hoc vidit sanctus Martialis. Cum Petrus demones ab hominum corporibus expellebat, ægrotos quosque sanabat, aliaque multa mirabilia passim peragebat: hoc intuebatur et admirabatur Martialis. Cum, transeunte Petro, obvii quique sanabantur infirmi, modo vel eorum unicus ab ejus umbra tangeretur: hoc vidit Martialis. Vidit et Petrum Martialis, cum Ananias et uxor ejus, coram illo occubuerunt. Vidit et audivit illum, cum paralytico dixit: *in nomine JESU surge et ambula*: ac etiam cum Tabitam mulierem Deo devotam a mortuis suscitavit. Hæc et alia innumera portentosa vidit sanctus discipulus, dum Petrum prædicantem et pro hominum salute laborantem comitatus est in provinciis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ, Bythyniæ et aliis quas toto post Christi Ascensionem quinquennio sanctus apostolus peragravit. Tandem Martialis simul cum Petro Antiochiam venit, ubi summus ille Ecclesiæ Præsul sedem suam

pontificalem posuit: ibique toto septennio suprema Ecclesie sedes remansit, donec scilicet Petrus speciali Spiritus Sancti revelatione illustratus, Romam venit, ut ibi supremam Ecclesie sedem statueret. Tunc quoque Martialem voluit habere socium ac testem certaminum, quæ adversus imperatores iniit, laborum quos ad extirpandam idolatriam suscepit et mirabilium omnium quæ perfecit, ut Christi fidem et christianam religionem ibi disseminaret, ibique stabiliret, ubi omnis regnabat iniquitas et ubi idololatria triumphabat. O quam felix Martialis, quod supremus Ecclesie princeps eum tanto tempore in socium individuum assumpserit! O quam felices sancti Martialis oculi, qui tot et tam mirabilia, quæ Petrus toto duodecim annorum curriculo operatus est, videre meruerunt! O quam præclarum Martialem quisque censebit, eo quod individuum extiterit comes illius, qui primam totius mundi sedem primus post Christum occupavit et qui claves regni cælorum a Christo accipere meruit! Magnus sane Martialis, quoniam Petri diu socius fuit; major adhuc, quia Petri fuit et adiutor.

2. Sicut Christus, qui omnes amabat apostolos, Petrum tamen, Joannem et Jacobum secum assumpsit et testes habere voluit, cum transfiguratus et insigniora alia miracula operatus est, ita sanctus Petrus, qui omnes haud dubie discipulos diligebat, ex his aliquos in socios sibi elegit, Apollinarem scilicet, Marcum Evangelistam, Rufum et Martialem nostrum, quos omnes assumpsit comites simul et adjuutores. Erant hi sancti Petri comites, non solum ut portentosa ejus opera demirarentur, verum et ut eum ad portandam Ecclesie molem et ad gloriose adimplendum summi pontificis ministerium adjuvarent. Unde cum magna operaretur ille, magna et illi operabantur: eum jejuniis, vigiliis, prædicationibus et miraculis fidem Christi ille adstrueret, hoc idem imitabantur illi, hac tamen differentia, quod Petrus veluti supremus Ecclesie moderator et præsul, qui in spiritualibus nullum supra se præter Christum agnoscebat: illi vero ad Petri nutum moverentur, illaque facerent quæ Petrus jubebat et ab illis fieri constitutebat. Sicut enim angeli in cælo sunt ministri Domini facientes verbum ejus, ita Marcus, Apol-

linaris, Rufus et Martialis erant ministri a S. Petro specialiter assumpti ad ministerium apostolicum digne adimplendum, ipsique ei fideliter obtemperabant, eumque ad christianam religionem stabilendam et propagandam adjuvabant. Mihi videre videor Martialem collaborantem fidei Evangelii, cum Petro per varias orbis regiones discurrentem, modo Judæos, modo Gentiles convertentem, ac ubique cum illo mirabilia multa operantem. Mirandorum operum, quæ perficiebat Petrus, non solum spectator Martialis erat et adiutor, cooperato et quasi commilito; cum ipso ardua pro Dei gloria suscipiens, dura multa perferens, et hominum saluti summe zelo, multisque curis et laboribus invigilans. O quam gloriosum sancto Martiali, quod Petro in adiutorium assumptus fuerit! Sicut enim turpe, indecorum et exitiosum quod quis cum malis et infimæ plebis hominibus societatem ineat, ita utilissimum et gloriosissimum fuit sancto Martiali, quod Petri apostolorum principis pluribus annis socius et adiutor extiterit. Magnus ergo sanctus Martialis et tamquam Petri socius, et tamquam ejus adiutor. Ut autem magis pateat, quam magnus in hoc sæculo fuerit sanctus Martialis, consideremus eum respectu Lemovicensium, quorum episcopus fuit et apostolus.

III PARS.

Sanctus Martialis fuit Lemovicensium episcopus et apostolus.

1. Postquam cathedram suam pontificalem Romæ erexit, stabilivit et fixit sanctus Petrus, divina inspiratione concitatus Martialem ad convertendas Aquitanie gentes misit et delegavit. Cui humiliter obtemperans sanctus ille discipulus, tam arduum opus generose suscepit et itineri protinus se commisit. Dumque versus civitatem Lemovicum sibi a sancto Petro specialiter

commendatam pergeret, Tudela (1) transiit, ubi munitissimum prominebat castellum, Romanorum imperio subditum, cui Nerva princeps, Neronis imperatoris consanguineus, præerat et pro Romanis dominabatur. Ibi sanctum Christi Evangelium primo prædicavit Martialis: ibi Arnulphi viri prædivitis, apud quem diversatus est, filiam a dæmonio liberavit: ibique unicum Nervæ filium a dæmone suffocatum vitæ restituit, nec non ter mille sexcentos homines ad Christum convertit et sacri baptismatis unda abluit. O quam feliciter idolorum templa diruit, Ecclesias Deo ubique Tudela nostra, quod omnium Aquitanie, imo, ut sentiunt nonnulli, totius Gallie urbium *prima* Evangelii Christi prædicatores audivit: *prima* a Christi discipulis perpetrata miracula viderit: *prima* christianæ religioni nomen dederit. Tudela Agedunum, vulgo *Ayen*, perrexit Martialis, ubi ejus opera idolorum sacerdotes nonnulli et utriusque sexus homines bis mille sexcenti baptizati et christianam religionem amplexi sunt. Ageduno ad populosam et famosam civitatem Lemovicium se contulit, ubi pontificalem sedem suam fixit et viginti octo annis pontificia munia gloriosissime et felicissime obivit. Hic vere fuit pontifex sanctus, innocens, impollutus, qui totus de grege sollicitus non requiem amavit, sed laborem: non terrenas opes, sed Christi animas quasivit, ut eas a tartari faucibus eriperet et ad cœleste regnum perduceret. Non fuit hic ex pastoribus illis, qui verbis iniquis et pravis suis exemplis oves ducunt in præceps et infernalibus lupis vorandas tradunt; fuit Pastor vigilans, qui diu noctuque gregem visitavit, cœlesti cibo pavit, a tartareorum luporum rabie defendit, supra modum multiplicavit et ad cœleste regnum ducere conatus est. Gaudeant Lemovicenses et in æternum glorientur, quod tantum pontificem omni virtutum genere

(1) Hoc nomine geographi recensent tantummodo exiguam urbem Catalaunie in provincia Navarre: auctor tamen videtur loqui de urbe Tolosa, que quidem sub Romanis imperatoribus urbs fuit munitissima et caput provincie Aquitanie; ibique merito creditur fuisse sedem Nerva, antequam imperium obtineret.

ornatum et omnibus numeris absolutum habuerint. Martialis autem non solum Lemovicensium episcopus, *fuit etiam totius Aquitanie apostolus*.

2. Martialis quidem apostolus fuit ad Aquitanorum conversionem missus. Etsi namque sedem episcopalem Lemovici statuisset, Tolosates tamen, Burdigalenses, Cadurcenses, Mimatenses, Pictavienses, aliasque finitimas regiones interdum avidit, sanctisque verbis et exemplis instituit: totque miracula ubique operatus est ac tanta virtute ubique prædicavit, ut populi ipsum videntes et audientes, in admirationem rapti, turmatim ad Christi fidem converterentur. Apostolos suos Christus misit veluti oves inter lupos: *ecce ego mitto vos, sicut oves in medio luporum* (Matt. 10). O mirandum certandi genus, quod ad triumphandum de rapacibus lupis oves inermes mittantur! Mirandum quidem; simul vero efficax et gloriosum: apostoli enim veluti oves inermes adversus Judeos, Gentiles, Hæreticos et alios hujusmodi lupos strenue decertarunt, de illis triumpharunt, ac lupos illos in oves, seu in christianos converterunt. Quod autem perficere noverunt Christi apostoli, hoc et fecit Martialis Aquitanie apostolus: ille enim a sancto Petro in Aquitaniam missus, tamquam agnus in medio luporum se contulit. Qui autem agnus erat mansuetudine et vitæ innocentia, jejuniis, vigiliis, prædicationibus, miraculis et virtute divina lupos in agnos, seu omnes fere totius Aquitanie idololatrias in christianos convertit. Ipso tempore, quo sanctus ille apostolus civitatem Lemovicum primum ingressus est, phreneticum catenis constrictum facto crucis signo pristinae sanitati restituit: quo viso, nobilissima matrona Susanna, a quo hospitio susceptus fuerat, simul cum filia ejus Valeria et aliis sexcentis baptizata est. Pancis ab hinc diebus, vinctos plurimos Martialis a carcere liberavit et aliquos idolorum sacerdotes fato functos palam a mortuis suscitavit: quod cum vidissent et admirati essent populi, ad apostolum suum cucurrerunt, ut illum in vitæ ducesumerent, et tunc ex iis vigintiduo millia promiscui sexus baptizavit. Non multo post Stephanus, totius Aquitanie dux, simul cum toto ejus exercitu quindecim militum millibus copioso, ad christianam fidem

conversus et baptizatus est. Ac tandem idem dux ad eas omnes Galliarum gentes, quæ ditionis suæ erant, nuncios misit, qui nomine suo omnia idola minutatim confringere et soli Deo servire populis præciperent. O mirandum apostolum, qui totam Aquitaniam non ferro, sed Dei verbo; non militariis armis, at jejuniis, orationibus et miraculis ad Christi fidem convertit! Non facile explicari potest, quot et quanta, pro Christi fide propaganda, certamina inierit sanctus apostolus: ubique enim illi fuere pugnae, ubique terrores. Attamen vir Dei, baculo, quem a sancto Petro acceperat, ac speciali Dei auxilio armatus, fortis semper et triumphans fuit in bello, fortis adversus mortem, quoniam tactu hujus baculi mortuos suscitavit; fortis adversus ignem, quoniam magna mirabiliter extinxit incendia; fortis contra daemones, quia eos ab hominum corporibus expulit; fortis adversus principes, quorum superbiam fregit et colla suavi Christi jugo subiecit. Fortis fuit contra idololatriam, quam in tota Aquitania extirpavit. Miramini nunc sanctum Martialem, qui cum puer esset, quinque panes Christo obtulit: *est puer hic habens quinque panes*. Obstupescite, videntes, quod puer ille factus sit homo magnus coram Deo et hominibus; ac ita magnus, ut Christi discipulus et amicus, Petri socius et adjutor, Lemoviensium episcopus et apostolus evaserit. O quantus extitit hic sanctus Martialis! Non sufficit autem, quod illius magnitudinem agnoscamus et admiremur: debemus insuper tantum virum pro viribus imitari. Narrat sacrum Evangelium, quod accesserunt discipuli ad Jesum, dicentes: *quis putas major est in regno caelorum? Et advocans Jesus parvulum, statuit eum in medio eorum et dicit: amen dico vobis: nisi conversi fueritis et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum caelorum* (Matt. 18). Parvulus ille, quem Christus in medio discipulorum statuit, ipse sanctus Martialis fuisse fertur, ut ait Lyranus. Hunc eundem puerum nunc in medio vestrum statuo, ac dico vobis: nisi a vitiis vestris pessimis convertamini et efficiamini sicut parvulus

ille, non intrabitis in regnum caelorum. Non dico: nisi miracula et opera portentosa peragatis, sicut Martialis, non intrabitis in regnum caelorum: id unum dico: nisi conversi fueritis et nisi voluntati Dei obtemperetis, sicut Martialis, non intrabitis in regnum caelorum. Convertimini ergo ad Deum in toto corde vestro; ac sicut Martialis obtinuit regnum caelorum, non quia mortuos suscitavit et alia miracula est operatus; verum quia Dei voluntati obtemperavit et quia perfecit omnia, quæ Deus ab eo fieri jusserat, ita et vos Dei mandatis obtemperate eaque omnia perficite, quæ Deus a vobis fieri vult. Hæc si faciatis, in regnum caelorum intrabitis et in eo cum sancto Martiale æternum regnabitis. *Amen.*

DE SANCTO BONAVENTURA

CONCIO UNICA.

In adinventionibus tuis exercebor (Ps. 76, 13).

Quemadmodum sanctissimus propheta Isajas in extasim rapto duos in caelo vidit Seraphim, quorum unus dumtaxat ad ipsum volavit: *volavit ad me unus de Seraphim* (Isa. 6), ita duos nunc mente et spiritu in caelo intueor Seraphim, Seraphicum scilicet Patrem sanctum Franciscum et Seraphicum Doctorem sanctum Bonaventuram; quorum cuilibet pereximia quidem debentur præconia, at eorum jam unus solum ad me volat, nempe Seraphicus Bonaventura, cujus elogia contexere et panegyricum sermonem conficere, mei nunc est oneris et instituti. Verum quidem, quod Seraphim illius tanta fuerit scientia, tantus amor, tanta laudum materia, ut omnes homines quantumvis eruditi et facundi in eo laudando deficerent. Unde de eo dici posset, quod de S. Basilio Nazianzenus; nempe quod *si omnes eum laudemus, ejus tamen meritis inferiores cuncti apparebimus. Veluti qui solem aspiciunt, quamvis unus alio*